

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2023-28-2>

УДК:811.111'367.625:001.4:159.98

ДОЛИНСЬКИЙ Є. В.
Хмельницький національний університет

АНГЛОМОВНІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ДІЄСЛОВА ПСИХІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ

У статті описана лексико-семантична та перекладацька характеристика термінологічних дієслів, що позначають психічну діяльність в англійській мові. Матеріалом для дослідження послужили дієслова психічної діяльності, вибрані з словників: *Longman Activator dictionary* та *Longman Wordwise dictionary*, а також приклади з художньої літератури британських та американських авторів. З'ясовано, щоб точно передати власні емоції, потрібно підібрати дієслова, що якомога точніше передадуть власні почуття, адже навіть ті дієслова, які є синонімами і мають одну і ту ж сему, можуть мати деякі різні емоційні відтінки.

Ключові слова: термінологічна лексика, англійська мова, психолого-соціальна сфера, перекладацький аспект, дієслова із семою почуттів.

DOLYNSKIY E. V.
Khmelnytskyi National University

ENGLISH TERMINOLOGICAL VERBS OF MENTAL ACTIVITY: LEXICO- SEMANTIC AND TRANSLATION ASPECTS

A group of words with an emotional meaning stands out in the vocabulary of the English language. Analyzing the verbs of the English language, it is important to consider their semantic and functional properties and divide them into two broad groups: verbs that name physical activity and verbs that name mental activity. Such verbs have denotative semantic characteristics: laughter, sadness, anxiety, joy. External manifestations of feelings reflect certain verbs, for example: laugh, cry, smile, and frown. Such verbs are treated differently in the linguistic literature. Some qualify these lexemes as a separate subgroup of mental activity, others separate them into another group altogether and call them verbs for indicating emotions using facial expressions and voice. Such verbs as laugh and smile convey the semantics of satisfaction, which is manifested in the behavior, actions or facial expressions of a person. Verbs and verb expressions that are synonymous with the verb laugh can also have a negative meaning. It is necessary to consider some synonymous series of fear, i.e. negative vocabulary. As in the case of verbs that express pleasure, at least two groups can be distinguished: verbs of internal manifestation of fear, and verbs that describe fear. In each emotional meaning of the word, you can find some invariant semantic features: the strength of the emotion, duration, positivity or negativity of the feeling. Depending on the negative or positive meaning, the semantics of verbs can change, as the relationship to the object changes, and therefore the evaluation. It follows that verbs can be synonymous, but expresses different emotions. This can cause some difficulties in translation. Also, from the examples given, we can see that sometimes verbs that do not belong to the group of verbs of mental activity, under certain conditions, become their component. The semantics of the verb can change depending on the context and certain circumstances.

Key words: terminological vocabulary, English language, psychological and social sphere, translation aspect, verbs with semantics of feelings.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

У словниковому складі англійської мови виділяється група слів емоційного значення. Емоційне значення, як і будь-яке інше значення є способом реалізації поняття у слові. Воно реалізує у слові вираження самих емоцій, відчуттів, викликаних предметами, фактами, явищами об'єктивної дійсності. Аналізуючи дієслова англійської мови, важливо розглянути їх семантико-функціональні властивості та розподілити на дві найбільш широкі групи: дієслова, які називають фізичну діяльність і дієслова, які називають психічну діяльність. Тут можна сказати, що існують дієслова, які належать тільки до фізичної діяльності (*to belly*, *to swell out*) або тільки до психічної діяльності (*to suffer*, *to believe*). Але існують і багатозначні дієслова, які можуть відноситись до двох груп (*jump* – *відстрибнути* і *злякатись*, *shake* – *трястись* і *боятися*).

Кількість українських дієслів, які входять до групи дієслів психічної діяльності, є набагато більшою порівняно з англійськими лексемами. Стійка типологічна тенденція до аналітизму в англійській мові виявляє себе і в структурі лексичних одиниць на позначення психічної діяльності. Здебільшого такий зміст передають описові конструкції «*to be* + прикметник (дієприкметник) – носій основного значення», «*to feel* + іменник – носій основного значення», наприклад: *злитися* – *to be angry*, *нервувати* – *to be nervous*, *сумувати* – *to feel grief*, *страждати* – *to have pain*.

Аналіз досліджень та публікацій

Під психічними дієсловами, або ментальними науковці розуміли або дієслова мислення (В. Станкевич), або дієслова, які описують ментальність (Д. Байбер, М. Піменова, В. Крофт). В. Крофт зараховує до ментальних дієслів, або психічних дієслів (*mental verbs*), перцептивні, когнітивні та емотивні дієслова.

Сюди ж входять, на думку М. Піменової, дієслова віри, страху, оцінки, схвалення, звинувачення, вибачення, поваги, наміру, переконання тощо. Д. Байбер розглядає психічні дієслова як одну з-поміж семи семантичних категорій дієслів, що позначає широкий спектр дій та станів людини, і включають когнітивні, емотивні, перцептивні дієслова і дієслова сприйняття комунікації (такі як *read, hear*).

Формулювання цілей статті

Мета дослідження – комплексна характеристика на лексико-семантичному та перекладацькому рівнях англомовних термінологічних дієслів психічної діяльності.

Виклад основного матеріалу

Водночас паралельно із такими структурами англійська мова має в арсеналі і монолексемні одиниці, семантичний простір яких, однак, обмежений. Зокрема такі дієслова мають у своєму складі такі додаткові денотативні семи: «*smix / laugh*» (to smile, to sneer, to charter, to chuckle); «*смуток / grief*» (to cry, to deplore, to grieve to mourn); «*трьовога / trouble*» (to bother, to fash, to suffer); «*радість / happiness*» (to cordialize, to fain, to rejoice) [3].

Звернемось до дієслів із семою «задоволення». Значення задоволення може передаватися дієсловами певного синонімічного ряду. Дієслова із семою «задоволення» внутрішнього прояву, це такі дієслова та дієслівні фрази, що вказують на психічну діяльність, яку виконує людина у середині душі. Можна сказати, що такі дієслова передають внутрішній стан людини. Наприклад: *to enjoy* – отримувати задоволення, насолоджуватися (to get pleasure from doing something). Спочатку розглянемо дієслова та дієслівні вирази, які є синонімами цього дієслова із позитивним значенням: *Did you enjoy the party? The park was full of people enjoying themselves in the sunshine. My father always enjoyed playing golf at weekends* [2].

Like – любити, подобатись (to enjoy doing something, especially something that you do regularly or for a long time). *I don't like meetings, especially if they go on for too long.*

Love – любити, обожнювати (to enjoy doing something very much and get a lot of pleasure out of it). *Cassie works in the theatre, and she really loves it.*

До цього синонімічного ряду також можна віднести такі дієслівні вирази: *have a good / great / wonderful time* – проводити добре / чудово/ прекрасно час (to enjoy yourself very much when you are with other people). *We had a great time last night – you should have come.*

Live it up / whoop it up – транжирити гроші в своє задоволення, гульнути (to enjoy yourself very much by going out a lot and spending a lot of money on social activities). *I had saved about two thousand dollars, so I decided to whoop it up in Vegas before going home.*

Have fun – веселитись (to enjoy yourself with other people, for example by relaxing, talking, or laughing with them) *I was having so much fun I forgot how late it was.*

Have a blast/ have a ball – гарно проводити час, сленг – ловити кайф (to have a very good time). *We went down to the Gulf Coast of Florida for spring break – we had a blast!*

Have the time of your life/ have a whale of a time – проводити найкращий час у своєму житті (to enjoy yourself very much). *Your vacation sounds fantastic. We had the time of our lives!*

Get a kick out of doing something – знаходити задоволення у чомусь (to enjoy doing or seeing something) *I get a real kick out of watching my son learning to speak.*

Be a delight – щось, що являється задоволенням (an event or activity that is a delight is extremely enjoyable, especially when you did not expect it to be). *Sarah found that work was a delight compared to motherhood.*

Be a blast – бути чудовим/веселим/хвилюючим (to be very enjoyable and exciting). *The party was a blast. We didn't stop dancing till three in the morning* [4].

Bask in – насолоджуватись (to enjoy a situation where people are saying how good or successful you are). *The group were clearly basking in the crowd's adoration and applause.*

Bask in the glory/glow (of something) – насолоджуватись славою. *It was a tremendous victory for the team, and they sat back and basked in the glory.*

Тепер звернемось до синонімів цього дієслова з негативним значенням. Сюди відносяться як дієслова, так і дієслівні вирази, а також фразові дієслова. Наприклад: *relish* – отримувати задоволення, насолоджуватися (to get very much enjoy doing something that is difficult or hurts other people). *Setting up your own business is never easy, but Frank relished the challenge. Relish the thought/prospect/idea of doing something* (relish the idea of doing something in the future) – насолоджуватися думкою. *She clearly relished the prospect of breaking the news to them.*

Gloat – таємно зловтішатися (to get pleasure from someone else's failure or bad luck, especially when you have been more successful or luckier than them) *I told you that idea wouldn't work. Well, there's no need to gloat.'*

Delight in – насолоджуватися, отримувати задоволення (to enjoy doing something that makes other people feel a little uncomfortable or embarrassed). *Most people delight in a bit of scandal, especially when it involves public figures.*

Take pleasure in – отримувати задоволення (to enjoy doing something bad to other people). *Charlie's always bullying the smaller kids. He seems to take pleasure in it.*

Отже, ми бачимо, що деякі синоніми дієслова «enjoy» мають негативне значення. У деяких сема «задоволення» все одно залишається, наприклад фразове дієслово *wallow in*, а у деяких випадках сема «задоволення» зменшується, і з'являється сема «зловтішання», наприклад дієслово *gloat*.

До цього синонімічного ряду як правило відносяться дієслівні вирази та фразові дієслова, наприклад: *be in a good mood* – мати гарний настрій (to be happy at this particular time and therefore be friendly to other people). *Why are you in such a good mood this morning?*

Be tickled – бути приємно враженим (feel happy and pleased that something has happened or that someone has done something for you, especially when it is amusing or unusual). *Kurt is tickled about all the attention he's been getting.*

Be (sitting) on top of the world – бути безмежно щасливим, бути найщасливішим у світі (to feel extremely happy and confident because you are very successful). *Since the baby came Anna's been on top of the world. After Mark got the promotion, he was sitting on top of the world.*

Be over the moon – бути на сьомому небі від щастя (to be very happy about something good that has happened, especially something that makes you proud of yourself). *How does it feel to have scored the winning goal? Over the moon, Brian.*

Be heartened / be cheered – бути натхненним, збадьореним (to feel happier and more hopeful, especially because you have received some good news, or have seen or thought something encouraging). *We are all heartened by the news that several families had already reached safety.*

А також і такі дієслова як: *rejoice* – радіти, веселитись (to feel or show that you are very happy). *His family rejoiced at the news. We rejoiced in our good fortune.*

Exult – радіти, тріумфувати, торжествувати (formal to show that you are very happy and proud, especially because you have succeeded in doing something). *She exulted in her new discovery. We made the front page! Jos exulted [5].*

Група перехідних дієслів зі значенням «ощасливити» включає такі дієслівні вирази та дієслова як: *please* – приносити радість / задоволення (to do something to make someone happy, especially because they want you to do it). *I only got married to please my parents. Sam is always doing little things to please her, but she hardly even notices.*

Cheer up – розвеселити, піднести дух, втішити, підбадьорити, оживити (to do something for someone who is sad in order to make them happy). *I tried to cheer him up by telling a joke. As a clown he visits local hospitals to cheer up sick children.*

Make somebody's day – розвеселити, оощасливити (to say or do something to someone that makes them suddenly feel very happy). *Sherry's phone call really made my day. Go on, tell him you like his new suit. It'll make his day!*

Put somebody in a good mood – підняти настрій / дух (to do something that makes someone happy for a short time). *If you think buying me flowers will put me in a good mood, you're wrong. Shopping for new good shoes usually puts her in a mood.*

To satisfy – приносити задоволення, задовольняти (to make someone feel pleased by doing what they want): *Nothing I did would ever satisfy my father [6].*

Внутрішні переживання людини, її настрій, почуття часто мають зовнішній прояв, який передають вираз обличчя, очей, погляд, характерні звуки, рухи тіла. Ці зовнішні прояви почуттів відображають певні дієслова, зокрема: сміятися, плакати, посміхатися, хмуритися. Такі дієслова неоднаково трактують у лінгвістичній літературі. Одні кваліфікують ці лексеми як окрему підгрупу психічної діяльності, інші виділяють їх взагалі в іншу групу і називають дієсловами для позначення емоцій за допомогою міміки та голосу. Отже такі дієслова як *laugh*, *smile* безпосередньо передають сему «задоволення», яка проявляється у поведінці, діях або міміці людини [1]. Дієслова з позитивним значенням: *laugh* – сміятися (because something is funny or because you are enjoying yourself). *I laughed all the way through the film. I thought Dad would be angry, but he just laughed.*

Chuckle – сміятися тихенько, хіхикати (to laugh quietly, especially because you are thinking about something funny). *Do you remember when Michelle fell in the river? Morgan chuckled.*

Giggle – хіхикати (to laugh quietly and repeatedly like a child because of something funny or because you are nervous or embarrassed). *She giggled nervously and went bright pink.*

Titter – сміятися, хіхикати (to laugh quietly in a high voice, because you are nervous, embarrassed, or slightly amused). *As the teacher read the poem someone tittered.*

Cackle – сміятися голосно (to laugh loudly and unpleasantly in a high voice, like someone who is mad). *When I said this, he started cackling like a madman.*

Amuse – розвеселити (if something amuses someone, it makes them laugh or smile because it is fairly funny). *Something in the report had obviously amused him [2].*

Сюди також можна віднести такі дієслівні вирази та фразеологізми як: *Burst out laughing* – розреготатися (suddenly laugh loudly). *We just looked at each other and burst out laughing.*

Laugh out loud – розсміятися (to suddenly laugh loudly because you think a situation, someone's words, something you are reading etc is very funny). *John threw back his head and laughed out loud. Roar / howl / shriek etc with laughter* – сміятися дуже голосно, реготати (to laugh very loudly because you think something is very funny). *Patsy chased him down the stairs, shrieking with laughter. The show was a great success, and had the audience roaring with laughter.*

Crack somebody up – розсмішити так, що животи лускають (informal to be very funny and to make people laugh a lot). *Mr. Bean really cracks me up. He's so funny.*

Raise a laugh – викликати сміх, розсмішити (to succeed in making people laugh, especially when they do not really feel like laughing). *None of my carefully-prepared jokes managed to raise a laugh.*

Have somebody in hysterics/stitches – розсмішити до немоги (to make someone laugh uncontrollably). *Roger had us in hysterics with his account of his disastrous trip to Italy* [5].

Дієслова та дієслівні вирази, які є синонімами до дієслова «*laugh*» можуть також мати негативне значення: *snigger* – насміхатись, підсміюватись (to laugh quietly at something that is not supposed to be funny, for example when someone is hurt or embarrassed). *Ruth tripped and fell as she walked up the steps. The boys behind her sniggered.*

Jeer – насміхатися, глумитися, висміювати (if a group of people jeer at someone in a public place, they laugh unkindly at that person and shout rude things at them). *The boys jeered as she ran away.*

Make fun of – висміювати, насміхатись (to make someone or something seem stupid by laughing at them, or by saying things that make other people laugh at them). *The other girls used to make fun of the way she spoke.*

Як видно, у тих випадках коли дієслово «сміятися» має не позитивне, а негативне значення, то сема «задоволення» зменшується, і з'являється сема «зловтішання».

Спочатку розглянемо синонімічні дієслова та дієслівні вирази з позитивним значенням «посміхатися».

Smile – посміхатися (to make your mouth curve upwards, as a sign that you are happy or amused or that you want to be friendly). *She smiled and said, «Good mornin». Kathy couldn't help smiling as the children came back into the room. She smiled broadly when her name was called.*

Grin – широко посміхатись (to give a big happy smile). *Grinning shyly, he offered her a drink.*

Beam – радісно посміхатися, світитись (to smile for a long time, especially because you are very pleased about or proud of something or someone). *Her parents stood there beaming as she went up to receive the prize.*

Be all smiles – посміхатися весь час (to be very happy, smile a lot, and be friendly toward other people, especially because a situation is the way you want it). *I don't understand it – he was all smiles this morning and now he won't talk to me.*

Дієслово «посміхатись» може мати негативний відтінок. Наприклад:

Smirk – шкіритися, посміхнутися (to smile in an unpleasant way, for example because you are pleased about someone else's bad luck or because you know something that they do not know). *«You realise you'll be stuck out here on your own, don't you?» he smirked.*

Sneer – насмішкуювато посміхатися (to smile in an unpleasant and offensive way that shows you think someone is stupid or less good than you). *As she read the letter, she started to sneer* [1].

Отже, з наведених прикладів можна зробити висновок, що емоційна забарвленість дієслів грає важливу роль у їхньому лексичному значенні. Наприклад, якщо взяти пару дієслівних виразів: *be tickled* – бути приємно враженим, і *be over the moon* – бути на сьомому небі від щастя, то перший вираз є більш нейтральним, а другий є більш емоційно-забарвленим, більш сильним у вираженні емоцій експресивним.

Якщо розглянути ще одну пару дієслів, таких як: *to enjoy*, яке має позитивну забарвленість і *to relish*, яке має негативну забарвленість, то такої явної різниці між їхніми значеннями тут не має. Обидва дієслова перекладаються як «насолоджуватися». Дієслово *to relish* зберігає сему «задоволення», не дивлячись на те, що воно має негативний відтінок.

Для порівняння розглянемо деякі синонімічні ряди страху, тобто розглянемо негативну лексику. Тут так само, як і у випадку з дієсловами, які виражають задоволення, можна виділити принаймні дві групи: дієслова внутрішнього прояву страху, та дієслова зовнішнього прояву страху.

Отже спершу звернемося до першої групи дієслів.

Внутрішній прояв страху – це прояв внутрішнього стану людини, який вона не виявляє невербальним шляхом. Наприклад розглянемо синоніми до дієслівного виразу *to be frightened*:

Be fearful – боятися (to be unwilling to do something because you are worried about the possibility of trouble or danger). *The Energy Department, fearful of public reaction, has cancelled its plans to build four new nuclear reactors.*

Be afraid/ be frightened/ be scared – боятися, бути наляканим (to be unwilling to do something because you are frightened about what may happen if you do it. *Be scared* is more informal than *be afraid* or *be frightened*). *I wanted to talk to you about it, but I was frightened. We are urging our citizens to carry on as normal and not be afraid. A lot of young children are frightened the first time they are put on a horse's back.*

Be terrified – жахатися, бути наляканим (to be unwilling to do something because you are extremely frightened about what may happen if you do it). *When my name was finally called I was terrified.*

Have a phobia about – відчувати панічний страх (to have a strong and unreasonable dislike and fear of something, especially of something that is not frightening for most people). *Carol had a phobia about snakes - even talking about them made her shiver. She has a phobia about telephone answering machines and will never leave a message.*

Panic – запанікувати (to suddenly become so frightened that you cannot think clearly, especially if this makes you do something dangerous or stupid). *When the parachute didn't open I just panicked. The soldiers panicked and opened fire on the raiders.*

Get a fright – злякатися (to be suddenly frightened by something that happens). *I got a terrible fright when that dog jumped out at me.*

Get the fright of your life – страшенно злякатися (be suddenly very frightened). *I got the fright of my life when he suddenly spoke from out of the darkness.*

Існують дієслова, які означають дію як наслідок переляку. Наприклад: *go white/pale* – збліднути (to suddenly feel very frightened, with the result that your face becomes very pale) *Alexander looked down the hall, and went pale with fright. It was as if he had seen a ghost.*

Jump – підскочити від переляку (to make a sudden movement because you are surprised and frightened by something that happens very suddenly) [2]. *Something came out in front of me and I jumped. Following the attacks, he now jumps every time he hears a plane. Jump out of your skin. She jumped out of her skin, as something cold and snakelike was thrust into her hand*

Група перехідних дієслів зі значенням «налякати» вимагає такі дієслова: *frighten* – злякати, налякати (to scare someone). *Does the thought of death frighten you ?*

Scare – злякати, налякати (to make someone feel frightened, especially by making them think something very unpleasant might happen) *He was driving fast just to scare us. We're not really going to get arrested - I think the police are trying to scare us.*

Terrify – нажахати (to make someone feel very frightened). *The idea of going down into the caves terrified her. The teacher terrified her so much, that she hated going to school.*

Alarm – налякати, насторожити, викликати тривогу (to make people feel very worried about a possible danger). *We don't wish to alarm people unnecessarily, but it would be wise to avoid drinking the tap water here.*

Startle – злякати (if someone or something startles you, they frighten you because you see them suddenly or hear them when you did not know they were there). *I'm sorry. I didn't mean to startle you. The noise startled him, and he dropped his glass on the floor.*

Сюди також слід віднести фразові дієслова та фразеологізми такі як: *frighten the life out of somebody* – налякати до смерті (make someone feel very frightened). *What are you doing creeping up on me like that? You frightened the life out of me!*

Frighten somebody out of their wits – налякати до нестями (make someone feel very frightened) *Film-makers have always known that one way to capture an audience is to frighten it out of its wits.*

Frighten the (living) daylight out of somebody – налякати до смерті (make someone feel very frightened) *Melissa spun round to see Eddie standing behind her. You frightened the daylight out of me! she gasped. I never heard you come in.*

Scare the hell out of somebody – налякати до нестями (make someone feel very frightened). *She scared the hell out of me when she said she had to go into hospital.*

Give somebody a fright – злякати (to make someone suddenly feel frightened so that they make a sudden movement or their heart starts beating quickly). *He really gave me a fright when he phoned at that time of night.*

Give somebody the creeps – нагнати страху (if a person or a place gives you the creeps, they make you feel slightly frightened and nervous because they are strange). *This house gives me the creeps – it's so dark and quiet. I hate being left alone in the office with Graham – he gives me the creeps.*

Make your hair stand on end – злякати так, що коси стали дибом (informal if something such as a story or account makes your hair stand on end it makes you very frightened). *Wait until I tell you about the murder -- it'll make your hair stand on end.*

Make your blood run cold – злякати так, що кров застигла в жилах (if a thought or experience makes your blood run cold, it shocks and frightens you because it is extremely cruel, violent, or dangerous). *The thought of ever returning to the prison makes his blood run cold.*

Дієслова зовнішнього прояву страху – це ті дієслова, які означають певні дії, пов'язані з реакцією людини на психічні подразники, викликані певними подіями. Тобто людина передає свій внутрішній стан, свій страх вербальним шляхом. Наприклад, розгляньмо синонімічний ряд дієслова.

Shriek – пронизливо кричати, вскрикувати (to make a sudden short screaming sound or shout something because you are very frightened, excited etc.). *Keep away from me! she shrieked.*

Screech – вереск (to make long, high unpleasant sounds or shout something in an unpleasantly loud, high voice, especially because you are angry) *Sue grabbed him, screeching, and started hitting him with her fists. «Get out!» she screeched angrily. «I hate you!» [6].*

Squeal – вскрикнути, верещати (to make a sudden very high screaming sound, because you are excited, amused, frightened, or in pain). *Children squealed and fought among themselves. Don't you dare! Bobby squealed.*

Дієслово *to shake* – тремтись (if you shake, your body makes small quick uncontrolled movements, for example because you are frightened, nervous, or angry) також може описувати зовнішній прояв емоційного стану наприклад страху, злості чи переживання: *I could hardly write my name on the exam paper. I was frightened and my hands were shaking so much that I couldn't dial a telephone number.*

Іноді людина «тремтить» від переляку чи засмученості, наприклад: дієслово *to tremble* (to shake very slightly, especially because you are frightened or upset): *Jane's lip began to tremble and I thought she was going to cry. The dog sat trembling in a corner.*

Може здатися, що вказані дієслова, не відносяться до дієслів із семою «страху», та й взагалі до дієслів психічної діяльності. Але так як вони описують стан страху, тобто є його зовнішнім виявом, їх цілком можна віднести до групи дієслів психічної діяльності.

Розглянувши усі синонімічні ряди на позначення «страху», зрозуміло що дієслова, які мають одне й те саме значення, мати деякі семантичні відтінки. Наприклад: *to be scared* (бути наляканим) – більш нейтральний дієслівний вираз, і *to panic* (панічно боятися, впасти в паніку) – надзвичайно експресивне дієслово. Говорячи про значеннєві відтінки дієслів, які розглядаються, мається на увазі не тільки різниця у їхній експресивності, а й лексичному значенні взагалі. Англійські дієслова на позначення страху можуть перекладатися однаково, хоча по значенню дещо відрізняться. Наприклад, візьмемо дієслова *to be fearful* і *to startle*. *To be fearful* означає відчувати страх, через наслідки, які можуть статися в майбутньому. А *to startle* означає відчутти страх від того, що вже сталося, тобто це дієслово означає не майбутній, а минулий страх [1].

Звернемось до дієслів із значенням розчарування та проаналізуємо їх синонімічні ряди. Здається доцільним виділити дві групи дієслів: дієслова внутрішнього прояву розчарування, та дієслова зовнішнього прояву розчарування. Розгляньмо синонімічний ряд дієслів зі значенням «розчаровувати»:

Disappoint – розчаровувати (to make someone feel unhappy because something they hoped for did not happen or was not as good as they expected). *I hated to disappoint her. I'm sorry to disappoint you, but there aren't any tickets left.* *Disillusion* – розчаровувати, руйнувати ілюзії (to make someone realize that something which they thought was true or good is not really true or good) *I hate to disillusion you, but I don't think she's coming back.*

До цього синонімічного ряду можна віднести такі дієслівні вирази та фразові дієслова:

Let somebody down – розчаровувати, підводити когось, покинути когось у біді (to not do what you promised to do for someone, or not behave as well as they expected) *I said I would help them – I can't let them down.*

Dash (somebody's) hopes – розвіювати чийсь надії, розчаровувати (to disappoint someone very badly by doing or telling them something that is the opposite of what they hoped for or what they needed to happen) *Renewed fighting has dashed all hopes of an early settlement. The family's hopes that their daughter would be found alive were cruelly dashed this morning* [3].

Однією з сем психічної діяльності, яку можна віднести до групи дієслів розчарування, є сема «засмучувати». Серед синонімів знаходимо такі дієслова:

To upset – засмучувати, смутити, прикро вражати (to make someone feel sad and want to cry) *I'm sorry if I upset you - I didn't mean to. The idea of having to change school seemed to upset him more than we thought it would.*

To sadden – засмучуватись, сумувати (if a situation or event saddens someone, it makes them feel sad, especially because they think that this type of situation or event should not happen). *Everyone was saddened by the news that housing is to be built on the fields beside Cliff Lane. Those of us who knew him are shocked and saddened by his death.*

Сюди також можна віднести перехідне дієслово *to depress* – гнітити (to make someone feel very sad or unhappy, especially so that they feel that only bad things happen and they cannot change the situation). *Listening to the news can really depress you, if you let it. Shaun decided to leave. The way the others were behaving was beginning to depress him* [2].

Часто людина відчуває жалобу, шкоду, перебуває у відчає. Існують дієслова та дієслівні вирази, які означають такий стан, наприклад: *mope* – хандрити, бути збайдужлим (to feel unhappy because of something bad that has happened, and to not be interested in doing anything, in a way that other people think is not reasonable) *Don't just lie there moping, waiting for the phone to ring.*

To feel sorry for yourself – жалітися (to spend a lot of time thinking about how unlucky you are or how unfairly you have been treated, in a way that annoys other people) *Stop blaming other people and feeling sorry for yourself. Andy was drinking too much again, and feeling sorry for himself.*

Сюди також відноситься дієслово *to wallow into* – упиватись (keep thinking about how unhappy you are, in a way that makes other people think that you are actually enjoying feeling sorry for yourself and do not want to feel happier), яке має цікавий відтінок іронічного ставлення до стану відчаю, наприклад:

She told herself that she must try and learn from his criticism, rather than wallowing in self-pity. It's no good wallowing in misery. You just have to get out there and find another job.

Існує певний шар дієслів, які є зовнішнім проявом стану засмучення, а отже, вони часто мають емоційний відтінок розчарування. Людина плаче – *to cry* (if you cry, tears come from your eyes, for example because you are sad or upset, or because you have hurt yourself), наприклад: *I could hear the baby crying in the next room. Kim's eyes were red and she looked as though she'd been crying* [4].

To weep (especially written to cry quietly and for a long time because you are very sad or you feel a strong emotion), наприклад: *She sat beside her dying father and wept;*

To sob (if you sob, you cry noisily and your body shakes, because you are very sad or because someone has upset you), наприклад: *The sound of her sobbing kept them awake all night. Please don't leave me, he sobbed;*

To bawl (to cry loudly – use this especially about young children or people you do not have any sympathy for), наприклад: «*Stop, bawling*» *Dad said crossly, «and come over here»;*

To whimper (to make a quiet, continuous, unhappy sound like an animal in pain or to say something with this sound in your voice), наприклад: *I'm sorry, she whimpered, but Richard wasn't listening. Pat whimpered with the pain of the bullet wound in his shoulder.*

To be in tears (to cry because someone has upset you, or because something is very sad), наприклад: *Everyone started to laugh and Frank ran out of the room in tears. Most of us were in tears by the time he'd finished his story.*

Між дієсловами із семою «розчарування» присутня різниця щодо експресивності, наприклад дієслово *to cry* (плакати) – менш експресивне, ніж дієслово *to weep* (ридати). А також семантична відмінність, наприклад: *to cry i to bawl*. Дієслово *to cry* можна перекласти як «плакати», але це плач, викликаний душевним або фізичним болем, тобто сльози – цілком обґрунтовані, в той час як, дієслово *to bawl* краще перекласти як «хникати», «скавчати», що означає даремні сльози, наприклад плач через невиконання забаганки [3].

Отже з усіх наведених прикладів ми бачимо, що до дієслів зі значенням розчарування відносяться не тільки безпосередньо дієслова, які називають цю дію, а і ті дієслова, які є результатом розчарування, є зовнішнім проявом цього стану. Наприклад, якщо порівняти дієслова «*disappoint*» і «*cry*», то можна зрозуміти, що слово «*disappoint*», як перехідне та неперехідне дієслово має сему розчарування напряду, а «*cry*» є зовнішнім виявом того, хто відчуває цей стан. Так як дієслово «плакати» є проявом стану засмучення, то воно часто має емоційний відтінок розчарування.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Психіка людини безпосередньо пов'язана з почуттями людини та відношенням її до навколишнього середовища, тобто її емоціями. З цього випливає, що людина живе емоціями, вона сприймає та оцінює речі і явища, які оточують її. У кожному емоційному значенні слова можна віднайти деякі інваріантні семантичні ознаки: сила емоції, тривалість, позитивність чи негативність почуття.

Залежно від негативного чи позитивного значення, сема дієслів може змінюватись, так як змінюється і відношення до об'єкта, а отже і оцінка. З цього випливає, що дієслова можуть бути синонімами, але виражати різні емоції. Це може викликати деякі труднощі при перекладі. Адже характер і ступінь синонімічних зв'язків являються результатом історичного розвитку мови. Також з наведених прикладів бачимо, що інколи дієслова, які не належать до групи дієслів психічної діяльності, у певних умовах стають їх компонентом. Отже сема дієслова може змінюватись залежно від контексту та певних обставин.

Література

1. Ділай І. П. Когнітивні дієслова в англійській мові: парадигматика, синтагматика, епідигматика : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук спец. 10.02.04 “Германські мови”. Львів, 2011. 213 с.
2. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов. *Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів*. Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. 224 с.
3. Єфімов Л. П., Ясінецька О. А. Стилiстика англiйської мов i дискурсивний аналіз. *Учбово-методичний посiбник*. Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. 240 с.
4. Іваницька Н. Б. Функціонально-семантична класифікація абсолютних дієслів в українській та англійській мовах : монографія. Київ : ВЦ КНТЕУ, 2004. 194 с.
5. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови : *пiдруч. для iн-тiв i фак. iнозем. мов*. Харків : Основа, 1993. 255 с.
6. Ganetska L. V. Lexi-Maker: Modern English Lexicology in Tables, Figures and Exercises. Київ : Ленвіт, 2004. 96 с.

References

1. Dilai I. P. Kohnityvni diieslova v anhliiskii movi: paradyhmatyka, syntahmatyka, epidyhmatyka : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk spets. 10.02.04 “Hermanski movy”. Lviv, 2011. 213 p.
2. Dubenko O. Yu. Porivnialna stylystyka anhliiskoi ta ukrainskoi mov. *Posibnyk dlia studentiv ta vykladachiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv*. Vinnytsia: NOVA KNYHA, 2005. 224 p.
3. Yefimov L. P., Yasinetska O. A. Stylystyka anhliiskoi mov i dyskursyvnyi analiz. *Uchbovo-metodychnyi posibnyk*. Vinnytsia: NOVA KNYHA, 2004. 240 p.
4. Ivanytska N. B. Funktsionalno-semantychna klasyfikatsiia absoliutyvnykh diiesliv v ukrainskii ta anhliiskii movakh : monohrafiia. Kyiv : VTs KNTEU, 2004. 194 p.
5. Mostovyi M. I. Leksykolohiia anhliiskoi movy : *pidruch. dlia in-tiv i fak. inozem. mov*. Kharkiv : Osnova, 1993. 255 p.
6. Ganetska L. V. Lexi-Maker: Modern English Lexicology in Tables, Figures and Exercises. Kyiv : Lenvit, 2004. 96 p.